

FATİH EMİRHAN'IN EDEBİ YÖNÜ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

RAMİLYA YARULLİNA YILDIRIM*

Öz: XX. yüzyıl başı Tatar edebiyatının fikrî, bedii yönünden gelişmesinde ve Tatar edebi dilinin oluşmasında gazeteci, edebiyat eleştirmeni, nesir ve dram yazarı Fatih Emirhan önemli bir yer tutar. 1905 yılında Muhammediye Medresesi öğrencileriyle birlikte editörlüğünü yaptığı *El-İslah* gazetesini çıkarır. Tatar edebiyatının güncel meselelerini ele aldığı bu gazetede, yine bu edebiyatın çatısı altında eser veren yazarları tenkit ettiği makalelerini yayımlar. Bu yönüyle edebiyat çevrelerince kısa sürede münekkittir olarak anılmaya başlar. Aydınlanma ideolojisi etkisinde oluşmaya başlayan Tatar nesir türünü çeşitli edebi türlerle zenginleştirir. Doğu edebiyatının geleneklerini devam ettirmekle birlikte eserlerinde Batı sanatına özgü yeni akımları usta bir şekilde kullanır. Hem realist hem romantik bir yazar olarak değerlendirilen sanatçının nesir ve dram eserleri varoluşçuluk, izlenimcilik, dışavurumculuk, sembolizm gibi modern akımların tesiriyle zenginleştirilmiş, ortaya çıkan ürünler okurun hayat üzerine derinlemesine, bir düşünce iklimine çekilmesine zemin hazırlamıştır. F. Emirhan, XX. yüzyıl başı Tatar edebiyatını yeni konularla da tanıştırmıştır. Cehaleti yerme, kadının özgürlüğü, rol model olan eğitimli gençler, yaşam ve ölüm ikilemi, millî folklor ve tarih bunlardan bazılarıdır. 1910 yılında kaleme aldığı *Fethulla Hezret* povestiyle Tatar edebiyatı tarihinde ilk kurgu yazarı olarak adını duyurur. Sovyet ideolojisinin azınlık milletlerin üzerinde uyguladığı siyasetin sonuçlarını *Şefigulla Amca* eserine yansıtır. Bu çalışmada, doğumunun 140. Yılı 2026 Ocak ayında anılacak olan Fatih Emirhan'ın Tatar toplumuna ve edebiyatına katkıları ve eserlerinin edebî özellikleri ana hatlarıyla değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: XX. Yüzyıl Başı Tatar Edebiyatı, Fatih Emirhan, Nesir, Dram, Edebi Akım.

A GENERAL EVALUATION ON FATİH EMİRHAN'S LITERARY ASPECT

ABSTRACT: Journalist, literary critic, prose and drama writer Fatih Emirhan holds an important place in the modernization of Tatar literature in terms of ideas and aesthetics at the beginning of the XX century and in the formation of the Tatar literary language. He publishes the newspaper *Al-Islah* under his own editorship, proves himself as a principled, demanding, expert who has mastered the aesthetic laws of literature in his

* Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ramilya.yildirim@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8796-3947.

(Yazının Geliş Tarihi/Received Date: 18.09.2025, Yazının Kabul Tarihi/Acceptance Date: 15.11.2025)

Doi:10.47089/ıuad.1786421

critical articles that address current issues of Tatar literature and evaluate the works of other artists. In the field of criticism, he is known as a realist, that is, a realistic critic. It enriches the Tatar prose genre, which began to form under the influence of Enlightenment ideology, with various literary genres. While continuing the traditions of Eastern literature, he skillfully uses new trends unique to Western art in his works. Considered both a realist and a romantic writer, the artist's prose and drama works are based on existentialism, impressionism, expressionism, symbolism, etc. It has been deepened with modern trends such as, thus encouraging the reader to think about the question of the meaning of life. F. Emirhan, it also enriches Tatar literature with new subjects at the beginning of the XX century. Her works mainly deal with issues of national folklore and history, life and death, mercilessly criticizing ignorance, defending women's freedom, reviving the lives of enlightened young people. He made his name as the first fiction writer in the history of Tatar literature with *Fethulla Hezret* story, which he wrote in 1910. Uncle Şefigulla conveys the consequences of the policy implemented by Soviet ideology on minority nations to his work. The article says that his birth in January 2026 will be 140. the contributions made by Fatih Emirhan to Tatar society and literature and the literary characteristics of his works will be tried to be introduced in outline, the annual period of which will be celebrated.

Keywords: Early 20th Century Tatar Literature, Fatih Amirkhan, Prose, Drama, Literary Movement.

Giriş

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Ş. Mercani, A. Kursavi, K. Nasırı, İ. Gaspıralı vs. gibi önemli düşünürler tarafından başlatılan modernleşme hareketi en etkin sonuçlarını XX. yüzyıl başlarındaki toplumsal değişimlerle elde eder. XX. yüzyıl başlarındaki siyasi ve tarihi olaylar, ilk siyasi partilerin oluşumu, edebiyat ve sanat dünyasındaki yenilikler, gazete ve dergi yayınının güç kazanması, Tatar tiyatrosu ve sanatının oluşumu, Tatar medeniyetinin merkezine dönüşen modern eğitim kurumlarının açılması vb. yenilikler Tatar toplumunun kökten bir değişim geçirmesine neden olur. Bu değişimler, Tatar edebiyatını hem içerik hem şekil bakımından başka bir seviyeye yükseltir. Uzun yıllardan beri süregelen yaşam kurallarını ve düşünce tarzını yeni fikirlerle değiştirme anlayışı bir anda eskiyi ortadan kaldırmamışsa bile kısa süre zarfında “eğitim-öğretim faaliyetleri merkezinde başlayan ceditçilik hareketi süreç içerisinde hayatın her alanında etkisini gösteren geniş kapsamlı toplumsal bir reform hareketine dönüşür” (Çakmak, 2018: 40). Aydınlanma ve ceditçilik akımları Tatar sanatçısını gerçek hayatı, sıradan insanın problemlerini tasvir etmeye yönlendirmeye başlamış, ona halkı bilinçlendirmek gibi toplumsal bir sorumluluk da yüklemiştir. Temeli XIX. yüzyılın sonunda oluşmaya başlayan aydınlanma edebiyatı, XX. yüzyıl başlarında Rönesans dönemini yaşar. Kişinin yaşamını toplumsal koşullara bağlı değerlendiren eleştirel gerçekçilik akımı ortaya çıkarak pek çok Tatar yazarına yön verir (Rami, 2021: 64). Aynı zamanda Doğu romantizmiyle yan yana Rus ve Batı edebiyatlarından esinlenerek yeni bir tür olan romantizm akımı da hız kazanır, edebiyat ve sanatın farklı türlerini kendi etkisi altına alır. Modernleşmenin en belirgin göstergesi, yaşamı ve insanı tasvir ederken

sembolizm, varoluşçuluk, dışavurumculuk, izlenimcilik vs. gibi yeni akımlara ağırlık verilmeye başlanmasıdır. Cahil ve ahlaktan yoksun toplumu betimleyen gerçekçilik edebiyatında hiciv, mizah ve ironi gibi yeni edebi teknikler öne çıkar. Edebiyat eleştirisi ve Tatar edebiyatı tarihi gibi önemli dalların ilk temel taşları da bu dönemde atılır.

Tatar toplumunda yaşanan modernleşme faaliyetlerine aktif biçimde katılan Tatar aydınları kendilerini çok yönlü şahsiyetler siyasetçi, yazar, gazeteci, naşir, eğitimci -olarak tanıtır. Bu dönemde Tatar aydınlarının yürüttüğü yenileşme çabaları, Ayaz İshaki’nin temsil ettiği “maarifçi romantik milliyetçilik” anlayışıyla da paralellik gösterir. A. Kamaliev’a’nın belirttiği gibi, “XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı normlarıyla tanışan Kazan Tatar edebiyatçıları, üzerlerindeki Rus kültürel baskının da etkisiyle yeniden yapılanma arayışlarına girmiştir” (Kamaliev, 2009: 7). Bu aydın kuşağın önde gelen temsilcilerinden A. H. Maksudi, A. İshaki, A. Tukay, A. Kamal, A. İbrahimov, S. Remiyev, N. Dumavi, G. Kulahmetov vs. gibi şair ve yazarlar arasında Fatih Emirhan da “gaflet uykusunda olan” Tatar toplumuna yön verenlerden biri olur. Kazan’ın en saygın molla ailelerinden birine mensup olan Fatih Emirhan, bulunduğu sosyal tabakayı en iyi tanıyan ve en derinden hissedenlerdendi. Maddi sıkıntılar çekmeden yaşamasına rağmen o, Tatar toplumunun daha iyi bir seviyeye -eğitim, bilim ve medeni açıdan ileri bir düzeye ulaşması için çaba gösterenlerin başında gelmektedir. Eserlerinde gerçek durumu en etkin usullerle göz önüne serip cehaletten kurtulmanın, hayal ettiği modern yaşama ulaşmanın yollarını arar. Aynı zamanda Abdulla Tukay’ın Kazan’daki hayatında çok önemli yer tutar. Tukay’ın bir halk şairi hüviyetine bürünmesinde, şairin edebi dilini Osmanlı Türkçesinden halkın konuşma diline yaklaştırmasında önemli bir katkıda bulunur. O, Tukay’ın edebi çalışmalarında da özel hayatında da üstadı ve rehberi, maddi ve manevi destekçisidir.

Fatih Emirhan’ın Hayatı

Sanatçının soyağacı çok eskilere, Kırım Hanı Giray Mirza ve Tatar millî özgürlük hareketi önderi Murad Molla’ya (XVIII. yüzyılın ortası) kadar uzanır. İslam dini üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen büyük dedesi Gabdelmennan Emirhan (1771-1828) Kazan’daki *Emirhaniye Medresesi* müderrislerindendir. Dedesi ise *Tevarihe Bulgariya* (1883)’yı kaleme alan meşhur astrolog ve şair Hüseyin Emirhan (1814-1893)’dır. Babası *Kuran Tefsiri* (1883) adlı kitabı Tatar Türkçesiyle hazırlayan müderris ve tarihçi Muhammetzarif Emirhan’dır (1852-1921), (Emirhan, 2005: 25-28).

Fatih Emirhan Kazan’ın Yaña Biste (Mahalle) Mollası Muhammetzarif’in ailesinde 1886 yılının 1 (13) Ocak tarihinde dünyaya gelir. İlk tahsilini babası Muhemmetzarif’in müderrislik yaptığı *Emirhaniye*’de alır. 1895 yılında büyük din âlimi Alimcan Barudi’nin ünlü *Muhammediye Medresesi*’ne geçiş yapar ve on bir senelik eğitim sürecinde dini derslerle birlikte dünyevi dersler de görür.

Medresede düzenlenen siyasi, edebî ve kültürel faaliyetlere önderlik eder: Ceditçilik fikrini öne süren *İttihad* adlı gizli bir teşkilat kurar, el yazısıyla *El-Meğarif* isminde gazete yayımlar, çeşitli edebi ve müzikli etkinlikler vs. düzenler. Aynı zamanda Kazan Üniversitesi'ni kazanabilmek amacıyla Kazan Üniversitesi öğrencisi sosyalist S. Gassar'dan Rusça dersler alır ve onun siyasi görüşlerinden etkilenir. Rusçasını geliştirmek için bir süre Samara (1904) ve Moskova (1906) şehirlerinde yaşar. 1906-1907 yıllarında Tatar şakirtlerinin gizli kurultay programını hazırlar ve Rusya Müslümanlarının Petersburg'da düzenlenen II. Kurultay'ında yaptığı konuşmasıyla Türkçülük hareketinin babası İsmail Gaspıralı'yı etkiler. Kafkasyalı Şamil'in torunu olan Zahid Şamil'in daveti üzerine 1907 yılının Ocak-Nisan aylarında Moskova'da yayımlanan *Terbiyetel-Etfal* adlı Tatarca ilk çocuk dergisinde çalışır. Ancak 1907'nin sonbaharında beklenmedik bir şekilde geçirdiği ağır bir hastalık sonucu, 21 yaşındaki genç felç olur ve hayatının sonuna kadar tekerlekli sandalyeye mahkûm kalır.

Milletine faydalı olabilme arzusu, karşısına çıkan her türlü engeli aşmasını sağlar. Başkalarının yardımına muhtaç duruma düşmesine rağmen, mücadeleci ruhlu Fatih Emirhan, Tatar toplumunun modernleşme hareketindeki aktif faaliyetlerine devam eder. Başlangıçta gazetecilik alanında kendisinden söz ettirir. Kendi kalemını gazetecilik alanına yönlendirir. 1907- 1909'da kurduğu *El-İslah*, daha sonra 1912- 1917'de *Koyaş* "Güneş" gazetelerinde çalışır. 1917 Şubat İhtilalini *Bogavlar Özeldë* "Zincirler Koptu" (*Añ*, 1917, No 3-4) başlıklı makalesiyle karşılayan yazar, soylu bir aile mensubu olduğundan Sovyet döneminde "burjuva yazar" olarak eleştirilir ve eserleri Sovyet okuru için "zararlı" bulunur. Yine de hayata tutunmaya çalışır. Yayınlarından elde ettiği telif haklarını Muhtaçlara Yardım Derneği'ne verir. Yaşanan haksızlıklardan dolayı şevki kırılan sanatçı, yeni dönemde az sayıda eser verir. *Çeçekler Kitëregëz Miña* "Çiçekler Getiriniz Bana!" (1921) lirik hikâyesinde ve *Şefigulla Ağay* (1924) adlı uzun hikâyesinde yazarın o dönemdeki psikolojik durumu ve Sovyet gerçekçiliğine olan bakışı çeşitli üsluplarla yansıma bulmuştur.

1921-1926 yıllarını içeren günlüklerinde Fatih Emirhan'ın gam ve dertleri, kendisinin edebiyat ve sosyal muhitten uzaklaştırılması, yalnızlığı ve maddi sıkıntıları, yeni dönemde oluşmaya başlayan yanlışlar ve haksızlıklardan bahsedilir (Yarullina, 2002: 16). Yaralı gönlü bu tür olumsuzlukları kaldıramayan Tatar Prometheus'u, 8 Mart 1924'te kırk yaşını henüz yeni doldurmuşken hayata veda eder. Şair Hasan Tufan 1969 yılında yazdığı *Mohikan* adlı manzumesinde yazarı, "Klasik edebiyatın ruhi emir hanı - ayakları bağlı Prometheus'u" (Tufan, 2002: 393) olarak tarif eder. İnsanlar uğruna Olimpos Dağı'ndan ateş çaldığı için yüce güçler tarafından cezalandırılan Prometheus gibi halkına ve milletine manevi ateş getiren Fatih Emirhan da talihsiz bir şekilde zaman içinde lanetlenir.

Şunu belirtmek gerekir ki Emirhanların soyu oldukça geniştir ve XX. yüzyılda Tatar milletinin ilerlemesi, millî eğitimi ve sosyal bilimlerin gelişimine büyük katkılar sağlayan önemli şahsiyetler yetiştirmesiyle tanınmaktadır. F. Emirhan'ın kardeşi İbrahim Emirhan (1889- 1938), XX. yüzyıl başı Tatar kültüründe derin iz

bırakır, Muhammediye Medresesinden sonra Beyrut’ta Amerikan Kolejinde eğitim alır. Öğretmen, subay, hukukçu olarak çalışır, Sovyet döneminde çeşitli idari görevlerde bulunur. İngilizce ve Arapçaya hâkim olup 1923- 1926’da yurt dışında Arap Emirliğinde diplomat olarak çalışır. 1927- 1935 yılları arasında Tataristan Yüksek Mahkemesi üyesi olarak görev yapar. Ancak Stalin dönemi siyasi tasfiyeleri kapsamında, herhangi bir suça karıştığına dair somut bir kanıt bulunmamasına rağmen infaz edilmiştir. Bugün mezarının nerede olduğu dahi bilinmemektedir (Emirhan, 2005).

1990’lı yıllarda yeniden hız kazanan Tatar bağımsızlık hareketinin önderi; Tatar okullarının açılmasında büyük etki yaratan, millî üniversitenin açılması için gayret gösteren İldus Emirhan (1941- 2018), Tataristan Bilimler Akademisi’nin Tarih Enstitüsü Felsefe Bölüm Başkanı Raşat Emirhan (1939- 2000), Tarih Bölüm Başkanı Ravil Emirhan (1946- 2006), Tataristan Kitap Neşriyatında görev yapan Rasim Emirhan, *Süyümbike* dergisinin güçlü muhabirlerinden ve tarihi romanlar yazarı Marat Emirhan vb. isimler, Emirhanlar neslinin önemli devamcılarıdır. Bu neslin mensupları günümüzde sadece Tataristan’da değil, diğer bağımsız devletlerin çeşitli dallarda (fen, tıp, eğitim vb.) faaliyet göstermekte, dedelerinin tutuşturduğu bilim ve irfan ateşiyle halkına hizmet etmeye devam etmektedirler.

Fatih Emirhan’ın Edebi Yönü

Fatih Emirhan yazar, naşir, gazeteci ve edebiyat eleştirmeni olarak Tatar edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Medresede eğitim aldığı ve Tatar süreli yayınına henüz izin verilmediği dönemde el yazısıyla gazete yayını düzenleyen Fatih Emirhan, 1905 Rus Devriminden sonra elde edilen özgürlükten yararlanarak *El-İslah* (1907- 1909) adlı gazeteyi yayımlar, *Koyaş* gazetesinde çalışır. Eserleri, tercümeleri, edebiyat ve sanat meselelerini kaleme alan makaleleri *Yeşen* “Şimşek”, *Yalt- Yolt* “Parıltı” ve *Añ* “Bilinç” dergilerinde yayımlanır (Nurullin, 1986: 296). Tatar toplumunun eksiklerini gözler önüne seren gazete makalelerinde *Damella*, *Galimöhemed*, *T-D*, *Zemzetmetdinov* gibi takma isimler kullanır. *El-İslah*’da yakın arkadaşı Abdullah Tukay’la birlikte Tatar edebî tenkidinin oluşumuna büyük katkıda bulunur. İlk eleştirel makaleleri 1907 yılında kaleme almaya başlayan yazar kendisini geniş görüşlü, ilkeli, dürüst ve talepkâr bir eleştirmen olarak tanıtır. Bu özelliklerinden dolayı A. Saadi tarafından “şahin gözlü” ilk edebiyat eleştirmeni olarak değerlendirilir. Saadi, onun kaleminin cesur ve sivri olduğunu, ayrıca edebi ve toplumsal konuları mantıklı bir şekilde değerlendirme yeteneğini özellikle vurgular (Saadi, 1927: 16). Edebiyat eleştirisi alanında ilk önce gerçekçi bir eleştirmen olarak tanınır, edebi eserleri gerçekçi bir yaklaşımla değerlendirirken onları aydınlanma (eğitim) ve sosyolojik özellikleri üzerinden irdeler. Yarullah Veli, Kebir Bekër, Aliasgar Gafurov, Ömer Teregulov gibi az tanınmış, Zahir Bigiyev, Zakir Hadi, Fatih Kerimî, Mecit Gafuri gibi aydınlanmacı yazarların, daha sonra XX. yüzyıl başı edebiyatının önemli simalarından A. Tukay, Ayaz İshaki, Aliasgar Kamal, Gafur Kulahmetovların realist içerikli eserleri, F. Emirhan’ın eleştiri süzgecinden geçer (Gıyalece, 2005:

119). Alimcan İbrahimov'un edebî yeteneğini ilk olarak tespit eden ve genç yazarı teşvik eden ilk şahıs da Fatih Emirhan'dır. Sanatçı Tatar edebi eleştiri dalının şekillenmesine, amaç ve ilkelerinin belirlenmesine önemli katkı sağlayanlardandır.

Fatih Emirhan'ın edebiyat alanındaki faaliyetlerini aşağıdaki alt başlıklar çerçevesinde ele alınacaktır.

Tatar Nesrini Yeni Edebî Türlerle Zenginleştirilmesi

XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar Tatar Edebiyatında Doğu (Arap, Fars ve Türk) edebiyatları temelinde gelişen nazım türü ön plana çıkmaktadır. İlk nesir örnekleri ancak XIX. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmaya başladı ve XX. yüzyılın başlarında yeni türlerle çeşitlendi. Edebiyat alanındaki çalışmalarına hikâye türüyle başlayan yazar, nesir¹ (*Tatar Kızı*, 1909), povest' yani uzun hikâye, öykü [*Fethulla Hezret*, (1910), *Heyet*, (1911)], roman [*Urtalıkta* "Ortada", (1912)] gibi türlerle katkı sağlar. Onun nesir eserlerini; içeriklerine göre eleştirel, psikolojik, romantik, satirik ve hiciv üsluplu eserler gibi başlıklar altında tasnif edebiliriz. Mizah ve hiciv üslubunu benimseyen yazarın hikâyelerinde Tatar toplumunun yükselişine engel olan tüm olumsuzluklar keskin bir dille eleştirilir. Onun *Beyremner*, *Hezret Üğëtlerge Kildë*, *Gabdëlbasyr*, *Gıyşkı*, *Salihcan Kari* gibi eserlerinde cahil din mensupları, Tatar tüccarları, eski düzen medreseler bazen hiciv, bazen de ince mizah unsurlarıyla ele alınır.

Fatih Emirhan'ın Eserlerinde Konu Çeşitliliği

XIX. yüzyılın son çeyreğinde aydınlanma hareketinin ana ilkeleriyle yoğrulmaya başlayan Tatar nesir yazarları aile, ahlak ve eğitim gibi konulara ağırlık verir. XX. yüzyılın başlarında Tatar edebiyatı yeni konu ve motiflerle zenginleşmeye başlar. Her sanatçı kendi dünya görüşüne göre hayatın çeşitli yönlerini betimlemeyi tercih eder. Kazan'ın Yeni Tatar Mahallesinde din mensupları ortamında yetişen aynı zamanda Rus ve dünya edebiyatlarına da yoğun ilgi duyan Fatih Emirhan'ın, konu yelpazesi çok çeşitlidir. Prof. Dr. Rezeda Ganiyeva, yazarın bu dönemdeki çalışmalarını konu bakımından dört başlık altında toplar: (1) cahilliği, muhafazakârlığı acımasızca eleştiren [*Garefe Kiç Töşemde* "Arife Gecesi Düşümde" (1907), *Beyremner* (Bayramlar, 1909), *Fethulla Hezret* (1909), *Hezret Üğëtlerge Kildë* "Hazret Öğüt Vermeye Geldi" (1912)]; (2) kadın özgürlüğü konusunu işleyen [*Tatar Kızı* (1909), *Heyet* (1911), *Yeş'ler* "Gençler", (1909)]; (3) aydın gençlerin hayatını canlandıran [*Urtalıkta* (1912), *Tigëzsözler* "Eşit Olmayanlar" (1913)]; (4) milli folklor ve tarih onularını ele alan eserler [*Bër Herebede* (1912), *Söyëmbike* (1912), *Ay Östënde Zöhre Kız*

¹ Tatar edebiyatında ayrı bir tür olup lirik düşüncelere ağırlık verilen kısa hacimli hikâyedir.

(1912), *Kartada Ottırılğan Zölhebire* “Kumarda Kaybedilen Zülhabire” (1913)] (Ganiyeva, 2016: 98).

Bu konuların yanı sıra bazı hikâyelerinde [*Kadêrlê Minutlar* “Değerli Dakikalar” (1912), *Bêr Harebede, Süngeç* “Sönünce” (1916)] kader, yaşam ve ölüm gibi felsefî düşünceler de yoğunlukla yer alır. Yaşamın anlamını bulmaya çalışan yazar, “gençlik, mutluluk, aşk ve güzellik gibi kavramların çok kısa süreli olduğu” (Zahidullina, 2002: 10) düşüncesine varır. Bir kısım eserlerinde modernleşen Tatar yaşam tarzını betimler ya da kökten değişim ve yenilenmenin yollarını arar [*Garefe Kiç Töşemde* “Arife Gecesi Düşümde” (1907), *Yeş’ler* “Gençler”, (1909), *Tigêzsêzler* “Eşit Olmayanlar” (1913)].

Fatih Emirhan’ın pek çok eserinde kahramanlar “milletin yıldızları” olarak kabul görür. Yazar eserlerinde çoğunlukla toplumu aydınlığa götürmesi beklenen Tatar kızlarının hayatına ağırlık verilir. Ancak onların kaderinin Kara güç (bu dönem edebiyatında eski fikir, örf ve âdetlerin sembolü olarak kullanılır)’ün etkisi altında olduğu görülmektedir. Örneğin; *Rehet Kön* “Rahat Gün” (1910) adlı hikâyesinde başkışı Gaynicamal’ın evlenmeden önceki “mutlu” günlerinden bir günü kaleme alınır. Ev hizmetçisinin gözetiminde Taşayak Pazarına giden Gaynicamal, erkekleri görünce yüzünü kapatır, gönlünü kaptıran Zakir’in Rus kızıyla konuştuğunu görünce onun “bozuk”, “yoldan çıkmış” olduğunu söyler, tanımadık ama güzel sözler söyleyen bir tezgâhtarı kendisine uygun eş olarak düşünür. Bunun gibi detaylar, adı geçen Tatar kızının da karaktersiz ve dar düşünceli bir kuklaya dönüştüğünün göstergesidir. *Kadêrlê Minutlar* (1912) hikâyesinde ise istemediği biriyle evlendirilen ancak gönlü sevdiği birinde kalan Hurşit adlı başka bir Tatar kızının yavaş yavaş Kara güç tarafından yenilmeye başlaması işlenir.

Sağlığından ötürü kavuşamadığı hayal ve ideallerini Fatih Emirhan, eserlerinde geniş yer verdiği eğitimli ve medeni Tatar gençleri ve Tatar kızlarının hayatına yansıtır (Zaripova Çetin, 2018: 605). Tatar milletinin geleceği gençlerin elindedir, bu nedenle yazar onları en gelişmiş ülkelerin kültürünün zirvelerine ulaşan özgür düşünceli ve cesur gençler olarak görmek ister. Yazar, «Gençlerin Kulaklarına Bir Söz» adlı makalesinde şöyle diyor: “Gençlerden bahsederken, parlak yüzleriyle bulundukları yeri aydınlatan, ahlaklarıyla ancak mutluluk, saadet ve parlak gerçeği hatırlatan, azim ve enerjileriyle de başladıkları işi sonuna kadar getiren insanları gözlerimin önünde görmek istiyorum”. Bu nedenle, kendisinin ulaşamadığı mutlu fırsatları, eserlerinin kahramanlarına aktarır. Bu gençler müzik ve sanatla ilgilenir, Rus ve dünya edebiyatına hâkimdir ve her zaman hareket halindedirler. *Kadêrlê Minutlar*, *Kartaydım*, *Urtalıkta* gibi nesir ve *Yeş’ler*, *Tigêzsêzler* gibi dram türündeki eserlerinde yer alan genç kahramanlar üzerinden bireyin özgürlüğü ve modernleşme, gericilik ve yenilik çatışması, millet kaderi ve millî kimlik, edebiyat ve sanat vb. güncel konulara değinir.

Fatih Emirhan'ın Eserlerinde Kullandığı Edebi Yöntem ve Akımlar

XX. yüzyıl başı Tatar edebiyatını kendi kanatları altına alan aydınlanma realizmi, eleştirel realizm, romantizm, modernizm, varoluşçuluk, empresyonizm gibi çeşitli edebî akımları Fatih Emirhan'ın eserlerinde de görmek mümkündür. Edebiyat sahasına ilk adımını hikâye türünde atan sanatçı, bu türde kendisini çok başarılı ve usta hikâyeci olarak tanıtır. Onun aydınlık düşünceleriyle yoğurulan *Garefe Kiç Töşemde* adlı ilk hikâyesinde bir medrese öğrencisinin hayali - Müslümanların dini bayramları medeni bir şekilde kutlamaları - rüya motifi aracılığıyla aktarılır. Tatar toplumunun her sahada ilerlemesini kaleme alan ütöpik içerikli bu eserin kahramanları üniversite öğrencileri, dünya çapında ün kazanan sanatçılar ve bilim adamları, “eserleri Avrupa ve Asya'nın çeşitli dillerine aktarılan Tatar muharrirleri”dir. Bu hikâyede o dönemin karanlık gerçekliğine karşı medeni Tatar hayatını resmeden yazar, modernleşmenin yolları üzerinde düşünür. Millî yaşayışın olumsuz yönleri onun *Beyremner*, *Hezret Ügëtlerge Kildë* gibi hikâyelerinde de tüm çıplaklığıyla yansıma bulur.

Doğu (Arap, Fars ve Türk) edebiyatının zengin geleneklerini devam ettirmekle birlikte yazar, Rus ve Avrupa edebiyatının öncü fikirlerine de sıkça başvurur. Rus yazarlarından özellikle L. Andreyev ile A. Çehov'un edebî üslubundan etkilenir. L. Andreyev'in ekspresyonistlik tarzda yazılan *Asılğan Cidë Këşë* “Asılan Yedi İnsan” isimli hikâyesini Tatar Türkçesine aktaran Fatih Emirhan, aynı sene aynı üslupla meşhur *Tatar Kızı* (1909) nesrini de yazar. Adı sembolik olarak verilen Tatar kızının doğuştan başlayıp diri diri gömülmesine kadarki hayatını genel çizgilerle göz önüne seren bu hikâyede, canlı kuklaya dönüştürülen tüm Müslüman kızlarının hayatı söz konusudur. Tatar kızını mutsuzluğa, uçuruma sürükleyen gerici düşünceler, bireyin özgürlüğünü kısıtlayan gelenekler, Kara Güç sembolik adı altında verilir. Rezeda Ganiyev'nin ifadesine göre, *Tatar Kızı* hikâyesinde Orta Çağ edebiyatına özgü özelliklerle, Rus ve Avrupa edebiyatında geniş yansıma bulan ekspresyonizm ve varoluşçuluk akımları usta bir şekilde bir araya getirilmiştir (Ganiyeva, 2016: 98-99).

Tatar kızlarının hayatını kaleme alan *Heyet* adlı uzun hikâyesi (1911), içeriği ve sanatkarlığı açısından XX. yüzyıl başı Tatar nesrinin en güzel eserlerinden sayılmaktadır. Rus ve Tatar kültüründe yetişen on altı yaşındaki güzel kız Heyet'in iki hayattan birini seçmek zorunda bırakıldığı dönemi, o dönemde yaşadığı duyguları, hayal ve gerçeklik zıtlığı ince bir psikolojik ustalıkla işlenmiştir. Kadın ve şahıs özgürlüğü, evlilik ve mutluluk gibi meseleler romantik ve realist bir yaklaşımla işlenmiştir. Heyet'in duygu ve düşüncelerini, kaderini çizerken yazarın izlenimcilik ve varoluşçuluk gibi akımlarından da yararlandığı görülmektedir. Derin anlamlı bu eserler, kompozisyonun mükemmelliği, ince psikolojileri, üslubun güzelliği, dilin zarafeti, keskin hicivleri ve hafif mizahlarıyla dikkat çekmektedir.

Tatar Edebiyatının İlk Kurgu Yazarı: Fatih Emirhan

Fatih Emirhan 1909'da kaleme aldığı *Fethulla Hezret* adlı kurgu povesti yani uzun hikâyesiyle Tatar edebiyatı tarihine adını ilk kurgu yazarı olarak yazdırmıştır. Povest’in başkişisi muhafazakâr Fethulla Hezret öldükten sonra oğlu Doktor Ahmet tarafından 42 yıl sonra diriltir ve 1950’li yıllarda bilim, kültür ve teknoloji bakımından çok ilerlemiş Kazan ve Tatar toplumunda yaşamaya başlar. Bu yöntemle yazar, kendi döneminde her yeniliğe karşı olan Fetullah Hezret’in tutumunu daha açık biçimde tasvir etmeyi başarır. Fatih Emirhan eserinde gelecek tasviri yaparken ileride aynalı binalarla, insan vücudu şeklinde tasarlanan yapılarla, elektronik oyuncaklarla, helikopterlerle, akıllı telefonlarla, ölü insanları diriltiren doktorlarla karşılaşılacağından söz eder. İnsanı diriltiren doktorlar bahsini saymazsak Emirhan’ın 1908’de kurguladığı bu metinde yer verdiği her şeyin bugün gerçekleştiğine tanık oluruz. Eserden akıllı telefonla ilgili alıntı:

(Fethullah Hezret): “Bu güzel abıstaylar² hangi zenginlerin eşleri acaba? diye daha sözünü tamamlayamadan yakınlarda bir yerde çalan kısık bir zil sesi duydu. Bu ses, Ahmet’in iç cebinden geliyordu. Ahmet cebinden aynaya benzer bir şey çıkardı ve bakmaya başladı. Bir dakika sonra Fethullah Hezret’i şaşırtacak şekilde ayna insan sesiyle konuşmaya başladı. Hezret korkudan titreyerek aynaya baktı. Üzerinde Leyla’nın yüzü görünüyordu. Hezret, Leyla ve Ahmed’in konuşmasından hiçbir şey anlayamadı. Ahmet konuşmayı bitirip aynayı cebine koyunca Hazret “Bu sihirli aynayı simya bilimiyle yaptınız?” diye sordu. Ahmet ona bunun bir ayna olmadığını, aynalı kablosuz bir telefon olduğunu söyledi.” (Emirhan, 2002: 136). Buna benzer çıkarımlar, Emirhan’ın dünya çapında gelişmekte olan teknolojiden, bilimden haberdar olması ve kendisinin de bilimin nereye gideceğini öngörmesinin kanıtıdır.

Fatih Emirhan ve Çağdaş Tatar Tiyatrosunun Doğuşu

Çeşitli siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı Tatar Türklerinde tiyatro sanatı oldukça geç filizlenir. İlk Tatarca oyunlar ayrı evlerde ve medreselerde sergilenir. Diğer aydınlar gibi Fatih Emirhan da medresede eğitim aldığı yıllarda ev gösterilerine katılır, Rus tiyatrosunda oynanan eserleri izler. Daha sonra bir yazar olarak, 1905 Rus Devrimi sonrası yeni oluşan millî tiyatronun gelişmesinde her türlü desteği verir. Makalelerinde yeni sahnelenen oyunları değerlendirir; tiyatro sanatını haksız eleştirilerden korur. Kendisi de Tatar tiyatrosuna dönemin güncel sorunlarını felsefi açıdan işleyen *Yeş’ler* (Gençler, 1909) ve *Tigëzsëzler* (Eşit Olmayanlar, 1914) adlı dram eserleri kazandırır. *Yeş’ler* (1909) oyunu, görünüşte tüccar Hüseyin’in ailesindeki baba-çocuk çatışması üzerine kurulmuş gibi görünse de bu çatışma o dönem toplumunu saran bir fikir çatışmasıdır. Eski hayat düzeninin temsilcisi olan baba tipine karşı tarafta Tatar yaşamını

² 1. Molla hanımı. 2. Din okullarında ders veren kadın hoca. 3. Hanımefendi (Öner, 2025: 25).

değiştirmek isteyen gençler yer alır. Yenilikçiler tarafını Hüseyin'in oğulları Gaziz, Yusuf ve kızı Zeynep, imam babasını terk eden Ali, radikal Ahmet, öğretmen Zekeriya, Rus okulu öğrencisi Sara gibi çeşitli sosyal tabaka ve görüşte olan (eğitimciler, halkçılar ve sosyalistler) gençler oluşturur. Yazar eserini kapitalist toplum yapısına geçiş yıllarında, ekonomik şartların şiddetlendiği bir dönemde kaleme aldığından o dönemin güncel sorunlarını gerçekçi bir yaklaşımla oldukça etkili bir şekilde aydınlatmıştır.

İnsan mutluluğu meselesini gündeme getiren *Tiğəzsəzler* dramının kahramanları, liberal burjuva temsilcileridir. Fatih Emirhan Tatar milletin geleceğini, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini bu katmanla ilişkilendirir. Yazarın “bu çevreye ilgi duymasının asıl nedeni, o dönemde bu sınıf temsilcilerinin milli hayata, yeniden doğuş hareketine aktif olarak katılmaya başlamaları ve bu alanda onlara daha büyük umutlar bağlamasıdır (Hanzafarov, Zakircanov, 2016: 361). Ticaret alanında çağdaşlaşma konusu, dramdaki olayların ilk katmanını oluşturur. Baba Safi Nasıybullin ile oğlu, Avrupa ticaret alanına girmeye çalışan zeki ve genç iş adamı Ömer arasında ticaret işinin nasıl yürütülmesi üzerine fikir çelişkisi yaşanmaktadır. Yazarın toplumsal ilişkiler hakkındaki düşünceleri ağırlıklı olarak yeni çağ tüccarı Ömer tarafından dile getirilir. Eserdeki ikinci olay çizgisi bu ailenin kızları Selime ile Rukiye arasındaki eşitsizlik meselesi üzerine kurulmuştur. Uysal, kendi kaderine boyun eğen Selime ile çok güzel, temiz kalpli, yetenekli, romantik, herkesi kendisine hayran bırakan Rukiye'nin eşitsizliklerinin ilk nedeni, yaratılıştan kaynaklanan kişisel özellikleridir. Diğer taraftan, kızların ruhunu saran aşk, eğitim, özgürlük, mutluluk gibi arzu ve isteklerin aile ve toplum içindeki bazı engellerle sınırlandırılması, kadınlara karşı uygulanan asıl eşitsizliktir. İki kadın kahramanın zengin ve çetrefilli iç dünyasının, özellikle Selime'nin üzüntü dolu duygularının yansıtılmasına ayrı önem verilir. Bu noktada Tatar edebiyatında birey ile toplum arasındaki gerilim özellikle kadın karakterler üzerinden ‘bedenin toplumsal sınırları’ bağlamında okunabilir (Demirkaya, 2024: 415). *Yeş'ler* dramında olduğu gibi bu eserde de çeşitli tabakadan olan Tatar aydınları yer alır ve onlar da ayrı bir sıcaklık, izlenimcilik akımıyla yoğrulan romantik bir zarafetle tasvir edilir. Fatih Emirhan'ın fikir ve sanatkarlık bakımından birbirini tekrarlamayan piyesleri dönemin Tatar tiyatro sahnesinde sık sık oynanır. Ne var ki, “felsefi ve toplumsal derinlik taşıyan bu eserler sahnede başarı kazansa da televizyon gibi geniş kitlelere ulaşan mecralarda temsil edilmemiştir. Bu durum hem Tatar edebiyatının hem de kültürel mirasın çağdaş iletişim araçlarıyla aktarımı açısından önemli bir boşluk yaratmaktadır” (Aksoy ve Xabutdinova, 2022: 111). Aksoy ve Habutdinova'nın tespiti, Emirhan'ın eserlerinin sanatsal değerine rağmen kültürel dolaşıma yeterince girmemesini vurgular. Bu durum, Tatar tiyatrosunun modern iletişim ağlarında temsil eksikliğini ve kültürel aktarımda süreklilik sorununu ortaya koymaktadır.

Sonuç

Fatih Emirhan, Tatar kültürünün, edebi dilinin ve edebiyat eleştirisinin oluşumuna ve gelişimine büyük katkı sağlayan figürlerdendir. Güçlü kalemi olan yazar Tatar edebiyatını yeni konu ve edebi türlerle, çeşitli kahraman ve modern akımlarla zenginleştirir. Sürekli araştırmanın ve Moskova kurslarında eğitim almasının da etkisiyle yüksek estetik duyarlılığa sahip bir sanatçı olarak tanınır. Eser kahramanlarının ruh dünyasının tüm incelikleriyle tasvir ederek psikolojik tahlil alanında kendine özgü bir yol çizer. Onun bu üslubu A. İbrahimov, E. Yeniki, F. Hüsni vb. gibi diğer Tatar yazarları tarafından devam ettirilir.

Fatih Emirhan’ın dram eserleri yalnızca dönemin tiyatro anlayışını değil, aynı zamanda Tatar toplumunun düşünsel ve kültürel dönüşümünü yansıtır. Onun kaleminde sahne, halkın vicdanı ve yenilenme arzusunun sesi haline gelir. Tiyatro düşkünü olan sanatçı, entelektüel birikimi ve estetik duruşuyla çevresinde toplumsal saygınlığın simgesi olarak görülür. Bulunduğu ortamda, özellikle nitelikli aydınlar ve genç bireyler arasında etkin bir rol model olarak kabul edilir.

Ömrünün yarısını tekerlekli sandalyede geçiren Fatih Emirhan eserlerinde kendi acılarından hiç bahsetmez, onun hayatı âdeta güzel bir akış içinde gibi anlaşılır. Ancak 1921 yılında yazılan *Çeçekler Kitêrêğêz Miña* “Çiçekler Getiriniz Bana!” (1921) lirik hikâyesindeki bir cümlede onun üzüntü ve kaygılarla dolu iç dünyasını okuyabiliriz: “Getiriniz bana inci çiçekler! Ben o mutlu günlerimin şiirî rüyalarını aklıma getiririm. Bana inci çiçekler getiriniz! Onların azaplı sarhoş edici serin kokuları benim etrafımı kaplasın. Belki o azaplı nefis kokuda ben, mutluluğun mümkün olup da mutsuz geçen gençliğimin naziresini bulurum” (Emirhan, 2002: 353), der. Tatar dünyasının fikir ve bilim ıslahı yolunda yoğun mücadele içinde bulunan Fatih Emirhan’ın yirmi yıllık verimli faaliyeti, edebi mirası ve sanatkârlığı, zaman ilerledikçe kendi değerini yükseltmekte, günümüz araştırmacılarını kendi derinliklerine çekmektedir.

Yazar Katkı Oranı (Author Contributions): Ramilya Yarullina Yıldırım (%100)

Yazarların Etik Sorumlulukları (Ethical Responsibilities of Authors): Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması (Conflicts of Interest): Çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

İntihal Denetimi (Plagiarism Checking): Bu çalışma intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

Kaynakça

- Aksoy, Gulusya, Habutdinova, Milyavşa. (2022). Tatarskiy Teleteatr V Zerkale Obştsestvennogo Mneniya. *TATARICA*, No 18, s.97-115.
- Beşirov, Ferit. (2002). *XX. Yöz Başı Tatar Prozası*. Kazan: Fikër Neşriyatı.
- Çakmak, Cihan. (2018). Fatih Kerimî'nin Mirza Kızı Fatıyma, Şakirt İle Student ve Nuretdin Hoca Hikâyelerinde Ele Alınan Sosyal Temalar. *Gazi Türkiyat*, 22, s. 39-54.
- Demirkaya, Alp Eren. (2024). Biyopolitikanın Tatar Edebiyatındaki Görünümü: Kolhoz ve Kamp. *Folklor/Edebiyat*, 30(118), s.412-417.
- Emirhan, Fatih. (1957). *Povest'lar. Hikeyeler. İkë Tomda*. 1. Tom. Kazan: Tatknigoizdat.
- Emirhan, Ravil. (2005). *Emirhannar (Tefsillë Şecere)*. Kazan: Megarif Neşriyatı.
- Fatih Emirhan Turında İstelëkler*. (1986). Töz. F. İbrahimova, R. Emirhanov. Kazan: Tatar. Kitap Neşriyatı.
- Ganiyeva, Rezeda. (2016). Fatih Emirhan / *Tatar Edebiyatı Tarihi*, Sizgëz Tomda. 4. Tom. Kazan: Tatar. Kitap Neşriyatı, b.93-107.
- Gıyilev, Tahir. (2005). Fatih Emirhannın Edebi-Tenkiyt' Eşçenlëgënde Töp Tendetsiyeler/ *Edebi Miras: Tarih Hem Zaman*. Kazan: Tatar. Kitap Neşriyatı, b.112-119.
- Hanzafarov, Nazıym, Zakircanov, Elfet. (2016). Dramaturgiya/ *Tatar Edebiyatı Tarihi*, Sigëz Tomda. 4 Tom. Kazan: Tatar. Kitap Neşriyatı, b.353-365.
- Kamalieva, Alsu. (2009). *Romantik Milliyetçi Ayaz İshakı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Nurullin, İbrahim. (1986). Fatih Emirhan / *Tatar Edebiyatı Tarihi*, Altı Tomda. 3. Tom. Kazan: Tatar. Kitap Neşriyatı, b.295-314.
- Öner, Mustafa. (2025). *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü*. 3. bsk. (Gözden geçirilmiş). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Rami, İlsever. (2021b). Tatar Tiyatrosunun Oluşumu Sürecinde Galiesgar Kamal'ın Türkçeden Yaptığı Çevirilerin Rolü. *İdil-Ural Araştırmaları Dergisi*, 3(1), s.61-72.
- Segdi, Abdurrahman. (1927). Bëzde Edebi Tenkiyt': Üktebërnëñ Un Yıllığına. *Beznëñ Yul* jurnalı.
- Yarullina, Ramile. (2002). Ayakları Beylë Prometey / *Emirhan Fatih*, Mektep Kitaphanesë Seriyesë. Kazan: Hetër Neşriyatı, b.5-16.
- Zahidullina, Daniye. (2002). Kërëş Süz / *Emirhan, Fatih. Eserler*. Kazan: Megarif Neşriyatı, b.5-12.
- Zaripova Çetin, Çulpan. (2018). Fatih Emirhan / *Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatları El Kitabı*. Kesit Yayınları, İstanbul, s.603-607.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛИТЕРАТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ ФАТИХА АМИРХАНА

АННОТАЦИЯ

Журналист, литературный критик, прозаик и драматург Фатих Амирхан (1886-1924) занимает важное место в процессе идейно-эстетической модернизации татарской литературы и формирования татарского литературного языка начала XX века. Несмотря на драматическую судьбу, писатель занимает активную позицию в модернизации татарского общества. Он начинает служить в области журналистики: в 1907-1909 годах работает в созданной им же газете «Аль-Ислах», затем активно сотрудничает в газете «Кояш» (1912-1917) и в журнале «Анг». Ф.Амирхан является одним из основоположников татарской реалистической литературной критики. В своих критических статьях, посвященных актуальным вопросам татарской литературы, анализу мировоззренческих и художественных особенностей произведений других художников, он проявляет себя как принципиальный, требовательный специалист и превосходный мастер в вопросах эстетических канонов литературы.

Фатих Амирхан занимал очень важное место в жизни Абдуллы Тукая казанского периода. Его вклад в становлении Тукая как народного поэта непререкаем. Ф.Амирхан методично и искусно направлял характерное речи поэта османско-турецкое наречие в русло народного наречия татарского языка, тем самым помог раскрытию его писательского таланта. Он является учителем и проводником, материальным и духовным покровителем Тукая как в его литературной работе, так и в личной жизни.

Творчество писателя многогранно. Своими великолепными сочинениями Фатих Амирхан обогащает молодую татарскую прозу, которая начала формироваться лишь в конце XIX века, различными литературными жанрами. Продолжая традиции восточной литературы, он умело использует новые течения, характерные для западного искусства, в татарской литературе. Художник, которого считают одновременно писателем-реалистом и писателем-романтиком, в своих прозаических и драматических произведениях обращается к таким модернистским течениям, как экзистенциализм, импрессионизм, экспрессионизм, символизм и др.

Фатих Амирхан также приумножает татарскую литературу новыми темами. В его произведениях в основном рассматриваются темы национального фольклора, национальной истории, жизни и смерти вообще. Во многих рассказах безжалостно критикуется невежество, защищается свобода личности и права женщин, оживляется жизнь просвещенной молодежи. Он сумел одним из первых уловить нарождающихся тенденций и новых явлений своего времени. В сатирико-фантастической повести «Фетхулла хазрет», которую написал в 1909 году, объявляет себя первым писателем-беллетристом в истории татарской литературы. Как писатель-просветитель, обращаясь к художественной форме гротеск, подвергает критике нравственную уродливость татарского общества того времени.

В данной статье деятельность Фатиха Амирхана в области литературы изучается под несколькими подзаголовками: 1. Редактор, журналист и литературный критик; 2. Прумножение татарской прозы новыми литературными жанрами. 3. Тематика его произведений. 4. Литературные методы и течения в его произведениях. 5. Он - первый писатель-фантаст. 6. Его вклад в становление татарского театрального искусства.

Писателя, выходца из знатной семьи, в советское время критиковали как “буржуазного писателя”, а его произведения считались “вредными” для советского читателя. Тем не менее он старается держаться за жизнь: преподает уроки литературы в Татарском театральном училище, сотрудничает с советскими газетами, а полученные от своих публикаций гонорары он передает Обществу помощи голодающим. Но под давлением разных несправедливостей, талант писателя угасает: в конце своего творчества из-под пера писателя выходит всего несколько произведений. В его лирическом рассказе “Принесите мне цветы! ” (1921) и сатирической повести "Шафигулла агай" (1924) четко отражено психологическое состояние автора того времени и его взгляд на советскую реальность.

В статье дается краткая информация о потомках рода Амирхановых, достигших признания в области социальных и общественных наук на рубеже XX-XXI веков.

Ключевые слова: Татарская литература начала XX века, Фатих Амирхан, проза, драма, литературное течение.